IN MEMORIAM

BJÖRKBORN

17 DECEMBER 1940

ÅT MINNET AV DE MÄN SOM
UNDER BERÖMLIG GÄRNING GÅVO
SINA LIV VID EXPLOSIONSOLYCKAN
I BJÖRKBORN DEN 17 DECEMBER 1940

I N

M E M O R I A M

PÅ EFTERMIDDAGEN TISDAGEN DEN 17 DECEMBER 1940 UTBRÖT I gamla trotylgjuteriet i Björkborns krutbruk en eldsvåda, som kom att leda till den största brandkatastrof, som den svenska industrien väl någonsin drabbats av. Genom explosionsverkan spred sig elden från trotylgjuteriet till kringliggande byggnader, ävenledes innehållande sprängämnen, och härigenom uppstodo de oerhörda explosioner, som raserade stora delar av gamla krutbruket och, trots avståndet, skakade hela samhället Karlskoga-Bofors, vars befolkning under flera timmar blev vittne till en eldsolycka, som i våldsamhet icke haft sitt motstycke i vårt land.

Släckningsarbetet blev redan på ett tidigt stadium förenat med stora risker men utfördes hjältemodigt och dödsföraktande av krutbrukets brandkår och tillskyndande frivilliga. Under en knapp halvtimme lyckades man också i någon mån begränsa eldens framfart, varigenom den stora fabrikspersonalen gavs tillfälle att varsna den annalkande faran och i görligaste mån sätta sig i säkerhet.

Den fortsatta hårda och helt oberäkneliga kampen mot de övermäktiga krafterna kom emellertid att kräva inte mindre än elva dödsoffer, de flesta av dessa från brandmanskapets leder. Trots vetskapen om faran för eget liv tvekade ej dessa elva män, när det gällde att göra allt för

att rädda så mycket som möjligt undan förödelsen. De gåvo sitt liv vid försöken att begränsa den förhärjande olyckan och de stupade som stridsmän på sin post i det stora arbetet för försvaret av vårt fosterland.

DE OMKOMNA VORO:

VERKMÄSTARE EMIL STRÖM, 62 ÅR

VERKMÄSTARE IVAN QVARNSTRÖM, 58 ÅR

KRUTBRUKSARBETAREN KARL BERGKVIST, 48 ÅR

KAPTEN IVAR WATZ, 40 ÅR

VERKMÄSTARE CHARLES LUNDSTRÖM, 37 ÅR

KRUTBRUKSARBETAREN ÅKE GUSTAVSSON, 34 ÅR

KRUTBRUKSARBETAREN HELGE HERLUFSÉN, 32 ÅR

KRUTBRUKSARBETAREN UNO STENKVIST, 29 ÅR

REPARATÖREN HARRY DAHLSTRÖM, 29 ÅR

KRUTBRUKSARBETAREN KARL-GUSTAV ROOS, 24 ÅR

KRUTBRUKSARBETAREN TURE ERIKSSON, 22 ÅR

KONDOLEANSER

Från H.K.H. Kronprins Gustaf Adolf anlände följande telegram:

»Jag är djupt bedrövad över den svåra olycka, som drabbat eder alla, och beder få uttala till de efterlevande efter de omkomna mitt varma deltagande.

GUSTAF ADOLF»

Ett stort antal kondoleanser ingick i övrigt från utländska legationer, statliga myndigheter och industrier, privata industri- och rederiföretag samt sammanslutningar och privatpersoner i Sverige.

Dessutom ha myndigheter, firmor och privata personer i Danmark, England, Finland, Grekland, Holland, Iran, Kina, Norge, Portugal, Spanien, Turkiet, Tyskland och Ungern på olika sätt uttryckt sitt deltagande.

Verkmästare Karl Emil Ström, född i Nysund den 25 maj 1878, anställdes vid Nobelkrut den 1 maj 1902 och tillhörde sålunda de allra äldsta inom företaget. Under de första åren var Ström knuten till de kolningsförsök som då utfördes vid Björkborn, men övergick sedan till det område, inom vilket hans egentliga livsverk kom att ligga, det sprängämnestekniska. Den 15 augusti 1912 blev Ström verkmästare vid krutbrukets avdelning för tillverkning av brisansladdningar, där han på ett särdeles förtjänstfullt sätt verkade till sin död. Han var en föredömlig, sitt arbete varmt hängiven man.

Ström efterlämnar maka, trenne vuxna döttrar och en son, den sistnämnde anställd vid AB Bofors.

Verkmästare Ivan Qvarnström var född i Karlskoga den 9 mars 1882 och hade ägnat så gott som hela sitt liv åt arbete i Nobelkruts tjänst. Efter en kortare tids anställning hos AB Bofors kom han redan den 15 september 1899 i tjänst hos Nobelkrut. Det var sålunda efter en över 40-årig anställningstid hos företaget som han föll på sin post.

Förman den 1 september 1912 befordrades Qvarnström till verkmästare för rörapterings- och tändhattsavdelningarna år 1915, vilken befattning han vid sin död fortfarande innehade. Qvarnström var en försynt, omdömesgill och mycket skicklig yrkesman. Hans närmaste efterlevande äro maka och tvenne döttrar, som båda äro gifta.

Krutbruksarbetaren Karl Bergkvist var född i Karlskoga den 29 juni 1892, och sålunda vid sin död 48 år gammal. Redan som 13-åring började han sitt arbete vid AB Bofors, men övergick snart till Nobelkrut och var under årens lopp verksam inom flera av företagets grenar. Efter att länge ha arbetat på bolagets driftslaboratorium övergick Bergquist till nitrocellulosaavdelningen, där han kvarstannade ända till sin död. Han tillhörde krutbrukets industriluftskydd. Närmaste efterlevande äro maka, en son och fyra döttrar.

Kapten Ivar Watz föddes i Fellingsbro den 13 juni 1900. Han ägnade sig först åt officersbanan och var vid sin död kapten på reservstat vid Livregementets grenadjärer. Han anställdes den 1 oktober 1938 vid Nobelkrut i första hand med uppdrag att organisera och leda bolagets ammunitionsplanering. I egenskap av bolagets vice brandchef utförde han ett betydelsefullt arbete inom industriluftskyddet. Han efterlämnar minnet av en rättrådig, hjälpsam och mångsidigt kunnig man. Maka, åldrig moder och syskon äro hans närmaste efterlevande.

Verkmästare Charles Lundström föddes i Jukkasjärvi den 19 december 1903. Från en tidigare anställning vid AB Bofors kom Lundström till Nobelkrut den 27 november 1925. Ursprungligen anställd som reparatör befordrades han till förman den 1 december 1931 och till verkmästare vid nitrocellulosaavdelningen den 1 maj 1938.

Under flera år var Lundström för Nobelkruts räkning verksam vid statliga anläggningar i Iran. Han var en särdeles skicklig yrkesman och högt uppskattad arbetsledare. Maka, en minderårig dotter och åldriga föräldrar äro de närmast efterlevande.

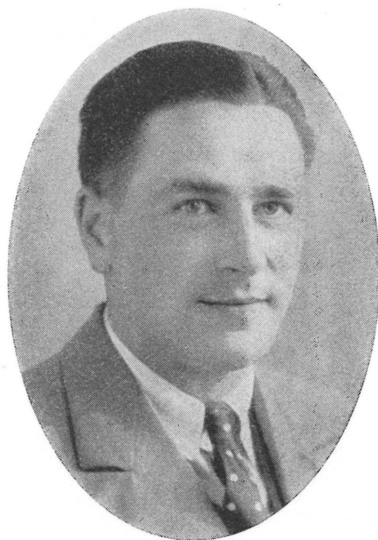
Krutbruksarbetaren Åke Gustavsson var född i Karlskoga den 4 juli 1906. I Nobelkruts tjänst kom han den 12 juli 1937 och fick sitt arbete förlagt till brisansavdelningen i egenskap av trotylsvarvare. Han tillhörde företagets industriluftskydd.

Närmaste efterlevande äro föräldrar och syskon.

Krutbruksarbetaren Helge Herlufsén var född i Karlskoga den 1 september 1908. Vid Nobelkrut erhöll han anställning den 15 juli 1926 och var under sin nära femtonåriga tjänstetid huvudsakligen sysselsatt på brisansavdelningen i egenskap av trotylsvarvare.

Herlufsén efterlämnar maka och en liten son.

Krutbruksarbetaren Uno Stenkvist föddes i Karlskoga den 4 juni 1911. Som femtonåring intogs han vid Nobelkrut, där flera av hans anhöriga redan tidigare hade anställning. Under sin långa tjänstetid vid Nobelkrut har Stenkvist huvudsakligen varit sysselsatt på brisansavdelningen.

Stenkvist efterlämnar maka, föräldrar och syskon.

Reparatören Harry Dahlström var född i Örebro den 2 september 1911 och anställdes vid Nobelkrut den 15 december 1936. Tjänstetiden vid bolaget var sålunda så gott som på dagen 4 år. För att utföra ett mindre justeringsarbete befann han sig tillfälligtvis i den lokal där elden utbröt och deltog frivilligt i släckningsarbetet. Dahlström tillhörde krutbrukets industriluftskydd. Han efterlämnar maka och en liten son.

Krutbruksarbetaren Karl-Gustav Roos föddes i Skara den 31 oktober 1916 och var sålunda vid sin död endast 24 år gammal. Han anställdes vid Nobelkrut den 14 april 1939 med placering på brisansavdelningen.

Roos efterlämnar närmast maka och trenne minderåriga barn.

Krutbruksarbetaren Ture Eriksson föddes i Grängesberg, Grangärde socken, den 3 februari 1918. Till Nobelkrut kom han den 16 januari 1940, där han fick anställning vid nya trotylfabriken. Eriksson tillhörde företagets industriluftskydd och deltog frivilligt i släckningsarbetet.

Eriksson stod just i begrepp att ingå äktenskap, när han så plötsligt bortrycktes. Trolovad, åldriga föräldrar och en stor syskonskara äro hans närmaste efterlevande.

DIREKTÖR SVERRE R:SON SOHLMAN
LÄT I DAGSPRESSEN UTTALA
FÖLJANDE ORD TILL DE OM-
KOMNAS MINNE:

Den fruktansvärda och omfattande katastrof, som helt nyligen drabbat Björkborns krutbruk, har försänkt hela vårt samhälle i djupaste sorg. Inströmmande bevis på uppriktigt deltagande visa även, att denna sorg delas inom de vidsträcktaste kretsar i hela vårt land. Stora materiella värden ha helt spolierats. Lyckligtvis äro de icke oersättliga. Men samtidigt ha vi att beklaga förlusten av elva tappra och präktiga män, som i modig kamp offrat sina liv under försöken att rädda anläggningar, som utgöra ett viktigt led i Sveriges försvarsberedskap. De ha fallit på sin post i arbetet för vårt fosterlands försvar.

Jag skall här ej namnge dem alla. Låt mig blott erinra om att tre av dem, Emil Ström, Ivan Qvarnström och Karl Bergkvist, tillhörde den äldsta stammen av krutbrukets personal, vilka genom sin stora duglighet och präktighet åtnjöto det högsta förtroende inom företaget, samtidigt som de voro avhållna och uppskattade av alla grupper inom personalen.

Ivar Watz hade endast några få år varit knuten till krutbruket. Genast vid tillträdet av sin nya befattning härstädes ägnade han sig med största nit och brinnande intresse åt sina nya arbetsuppgifter. Han gjorde sig snabbt allmänt värderad och aktad genom sina stora duglighet och sitt rättframma väsen. Hans personliga mod var allmänt omvittnat.

Även de övriga bortgångna voro alla plikttrogna och dugliga män, vilka aldrig veko från sin post. På detta ha de lämnat oss det högsta beviset vid den fruktlösa kampen mot den förhärjande elden. Denna kamp skall städse framstå såsom ett exempel på svenska mäns mod att med livet som insats möta faran. De stredo till det yttersta. Heder över deras minne!

En uppriktig honnör och ett varmt tack vill jag även bringa alla dem, som under de svåraste förhållanden och under den ojämna kampen att avvärja den hotande katastrofen, ådrogo sig skador. Flera av dessa måste bereda sig på en långvarig sjukhusvistelse, och för några kommer men för livet att kvarstå.

Det må tillåtas mig att här särskilt erinra om överingenjör Emil Otterdahl, som i det längsta stannade kvar och ledde släckningsarbetet i hopp att kunna förhindra elden och explosionernas utbredning. Han ådrog sig härunder svåra skador.

Må de alla återvinna hälsa och kraft och undgå alltför svåra följder för framtiden av sina skador.

En föredömlig insats i räddningsarbetet under katastrofens olika faser liksom även uti det riskfyllda sökandet efter de förolyckade har gjorts av ett stort antal män ej blott från företagets egen personal utan även från utomstående organisationer. Deras sinnesnärvaro och modiga ingripande har i många fall bidragit till att icke ännu större skador uppkommit. Jag ber till alla dessa få uttala ett varmt tack och ett uppriktigt erkännande!

Björkborn den 22 dec. 1940.

SVERRE R:SON SOHLMAN

SORGEHÖGTIDEN I KARLSKOGA KYRKA

Lördagen den 28 december 1940, då de elva offren för explosionskatastrofen skulle vigas till gravens vila, blev en gripande minnesdag ej blott för dem som närvoro i kyrkan under själva jordfästningsakten utan även för hela Karlskoga stad. Överallt flaggades på halv stång och då midvinterdagens bleka sol hade nått sin högsta höjd började högtidsklädda och allvarliga Karlskogabor samlas på gatorna kring kyrkan och torget. Nyfallen snö hade stämt naturen till ro och klätt vägarna vita för de tysta vandrarna, som vid klangen av kyrkklockorna nalkades templet. Inne i kyrkan intogo anhöriga och särskilt inbjudna under djupaste tystnad sina platser. Dämpad orgelmusik utfördes och mången sågs böja sitt huvud i andakt och bön inför de elva kistorna framme i koret, vilka voro höljda i blågula fanor och klädda med vita liljor. Omkring dem låg en rik blomstergärd. Anblicken var så gripande, att alla de tillstädeskomna betogos av stundens förtätade allvar såsom inför en uppenbarelse av det oändligas mäktiga storhet och gåtfullhet.

Chopins sorgmarsch intonerades. Som få sorgmarscher förmår den tolka såväl den djupt gripande sorgen som det ljusa hoppet och tron, som besegrar själva döden. Både mäktig och melodiös förmår den även för den omusikaliske tolka sorgens stämning. Om tro och upphöjt lugn talade i ord och toner även Widéns körverk "Jordens oro viker" efter Johan Olof Wallins kända versrader. Det vill säga oss att den frid, som varar, kommer ovanefter, den frid, som får jordens oro att vika och som förklarar och förliker allt.

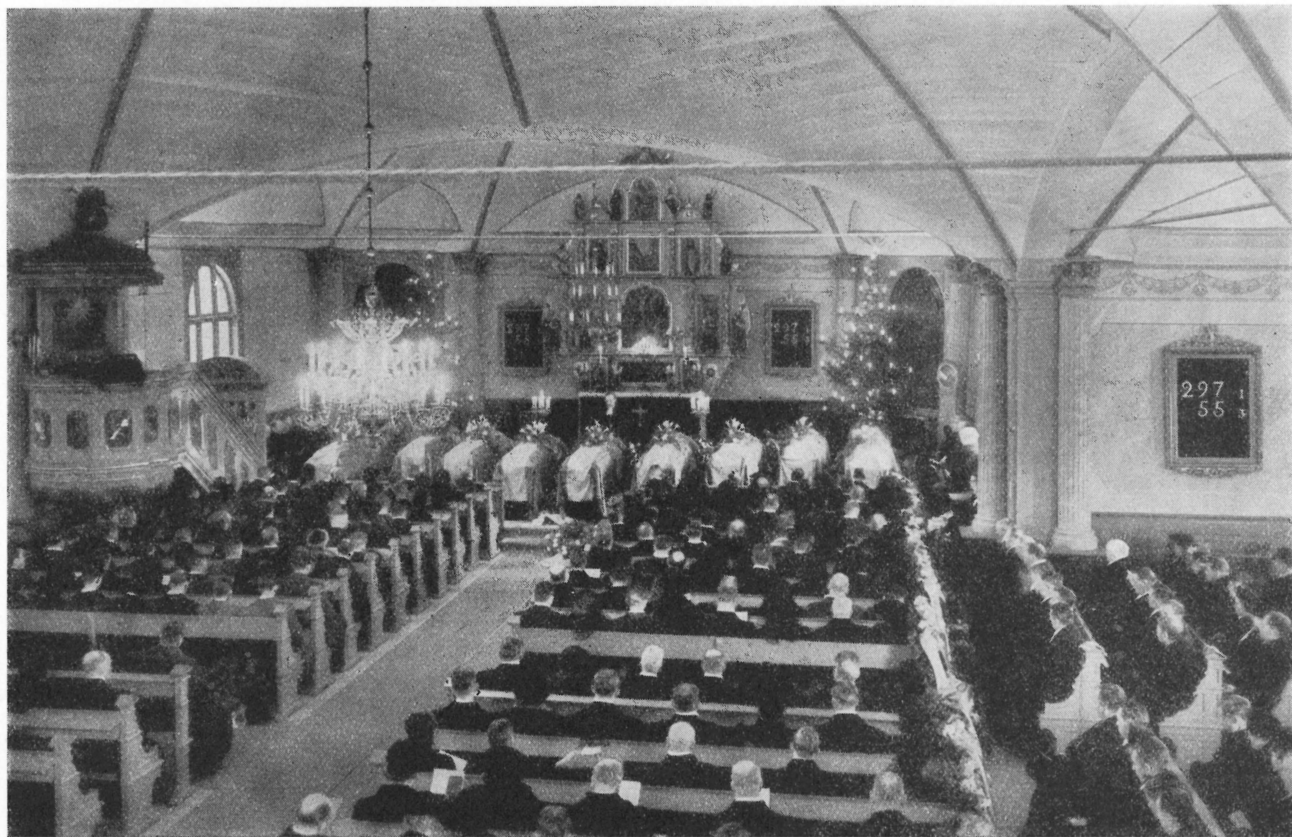
Efter psalmsång och tal av biskop Runestam om tjänaren som gjort sin plikt, förrättades jordfästningen enligt Svenska Kyrkans ordning. Elva gånger ljödo orden: "Av jord är du kommen", elva gånger: "Jord skall du åter varda", elva gånger: "Jesus Kristus, vår Frälsare, skall uppväcka dig på den yttersta dagen". Gripen stod hela menigheten upp, då de tre skovlarna mull sakta föllo för var och en av de bortgångna och mången bön uppsändes för dem och för deras närmaste.

Som en erinran om det goda budskap Kyrkans största högtid bringar oss människor, sjöngs en vers av julpsalmen framför andra, n:r 55, och därefter talade länets hövding om det högsta offer en människa kan bringa, sitt liv. Direktör Sohlman tackade de stupade arbetskamraterna för deras plikttrohet och mod i tonfall som vittnade om djup medkänsla och sorg. När sedan biskopen uppläste ett brev från överingenjör Otterdahl, som denne från sitt sjukläger avsänt till sina förolyckade kamrater, fördes vi så nära olyckans stund, att vi nästan sågo deras kamp och seger framför oss.

I stilla begrundan av allt det som sagts och upplevts åhördes Josephssons vackra "Stjärnklart" och under det "Pilgrimskören" av Wagner utfördes på orgeln samlades intrycken från denna oförgätliga stund i en helhetsbild av allvar och stämning, vittnande om trohet och mod.

Med samma stillhet och tystnad som man samlats skedde ock uppbrottet. Då skymningen föll över staden tändes marschaller utanför kyrkan och de många, som ej hade kunnat beredas plats under jordfästningsakten, fingo nu defilera förbi kistorna. Många tusen människor begagnade sig av denna möjlighet att sända de elva männen sin sista hälsning. Sakta rörde sig människorna framåt, bland dem många arbetskamrater, vilka själva varit med vid olyckshändelsen och visat samma mod och beslutsamhet som de fallna, många som själva voro sårade och tänkte och sade till varandra: "Det kunde lika gärna varit vi."

HELGE M:SON FOSSÉUS

Jordfästningen i Karlskoga kyrka.

Biskop Runestams tal

utgående från Luk. 17:10

Vi hava endast gjort vad vi voro pliktiga att göra.

Jesus sade: När I haven gjort allt som har blivit eder befallt, då skolen I säga: "Vi äro blott ringa tjänare; vi hava endast gjort vad vi voro pliktiga att göra."

Luk. 17: 10.

Det är kärva ord. De tala bara om fullgjord enkel plikt. Det finns i dem ingen plats för mänsklig berömmelse. De som yttra dem undanbedja sig själva berömmet. "Ringa tjänare" är det namn de begära. "Endast vad vi voro pliktiga att göra" är deras berömmelse.

Men det finns icke en skönare inskrift över ett fullbordat människoliv. Och när skulle orden med större rätt kunna brukas än om tjänare, vilka plikten kostade livet. Därför må de ristas över de mäns gärning, som vila här sida vid sida efter fullgjort värv. Vi tillropa dem: "I haven gjort allt som blivit eder befallt." De svara — och rösten blir blott klarare, när den når oss över dödens flod — —: "Vi hava endast gjort vad vi voro pliktiga att göra."

Det är de orden som ha ärende till oss levande i Karlskoga kyrka i dag. De måste få överrösta alla våra fattiga ord och famlande tankar, som fråga efter en mening i den olycka, vilken drabbat de många hemmen i denna församling, vilka redde sig att med oss andra fira glädjens hög-

tid. Låt de orden ur de tappra bortgångnas gärning få tona igenom julsorgen. Inte för att beröva oss den. Inte för att blanda stolthetens sötma i sorgekalken. Ty det är inte stoltheten som slår oss till mötes ur orden. Det är ödmjukheten och fastheten och tryggheten.

"Endast vad vi voro pliktiga att göra". Märka vi icke den sällsamma klangen i deras stämma som talar? Det är som om lånade de stämman av en Annan och som komme orden djupare inifrån tillvarons rum, än där människors röster ljuda, orden om pliktens raka kungsväg och lydnadens självfallenhet. De förråda, att något sker med en människa, som blir fattad av pliktens grepp och icke vill vrida sig ur det greppet. Hon överlämnar sig som ett verktyg, till milt eller hårdhänt bruk, med allt vad hon äger av liv och kraft, åt Honom som skapat verktyget. Och när plikten plötsligt växer till övermänskliga mått, är det som om en Högre toge ledningen i den människans liv och styrde handens och hjärnans rörelser. Men också hjärtats slag. Hon upplever den stora tryggheten mitt i livsfaran och dödens närhet.

Det är så vi hört dem skildras, de män, inför vilkas pliktuppfyllelse vi i dag blotta våra huvuden. Med ofattligt lugn gingo de döden till mötes, gåvo och togo de order, som om vore de i en makts tjänst, vilken trotsar själva döden. Vi sjöngo i psalmen nyss: "Dig har jag trygg mig anbefallt". Då jag ser de elva kistorna här framför mig och för mitt inre öga den pliktgärning, som burit dem fram till altaret i Karlskoga kyrka i dag, vågar jag säga: Det är något av den trygghet, psalmen besjunger, vi utlyssna ur dessa mäns inre, som tveklöst gåvo sina liv i pliktens tjänst.

Vi stå här inför en livshemlighet, dit vår tanke icke når. Men vi ana, att där en människa ställer sig till förfogande, med sitt liv i borgen, för den tjänst som blivit henne given, där går hon in i faran och döden med vissheten, att en högre makt svarar för att offret icke är förgäves och att hennes liv bär på mening och evighet mitt i döden.

Det är den hemlighetens lösning vi stava på, när vi samlas till en dödens högtid som denna. Vi skola icke tala stora ord, som om visste

vi allt om ting, som i verkligheten äro oss förborgade. Men ibland glimmar det till som av himmelskt ljus i människoöden och kastas en evighetens stråle in i mörkret. Och för en kort sekund skymta vi av människotanken oupptäckta sammanhang och bryggor mellan död och liv.

Men det är icke vid skenet av de sparsamma ljusstrålarna från våra mänskliga liv vi se den väldiga himlabågen spänd över dödens älv. Det är i ljuset av hans liv, vars födelses högtid vi nyss firat och ännu i känsla och stämning kvarhålla. Vid julljusens sken faller väl sorgens mörker ännu djupare över vägen för eder, som i dessa dagar haven att vandra i dödsskuggans dal. Men sen eder om: Vi äro alla med eder i dalen, stadda på samma vandring, mot samma mål. Något längre är väl vägen för den ene än för den andre till det mål, där vandringen slutar i död och sorg. Men såsom en handsbredd allenast är alla våra dagars mått. Några korta år mer eller mindre, och mörkret begär oss alla. Det gäller att under vägen bli förtrogen med en medvandrare, som står oss bi på prövningens dag. Han heter Jesus Kristus, som "tårar fälla skall som vi" och smaka hela bitterheten i människolivets ve för att ovan jämmern bereda oss en öppnad himmel.

En öppnad himmel. Det är ingen romantik att dölja den brutala verkligheten med. Det betyder ingenting annat än att Jesus Kristus genom sitt liv och sin död gjort oss vissa om att Gud lever och att döden för ett människoliv är Guds angelägenhet likaväl som livet. Han har skänkt oss den vissheten genom att han gjort allt som blivit honom befallt, han som från korsets skampåle fick uttala sitt: Det är fullbordat. Jag har endast gjort vad jag var pliktig att göra.

Genom den pliktuppfyllelsen kunde han, smärtornas man framför andra, icke behållas av döden. Han har genom sin död blivit given nycklarna till döden och dödsriket och för därutur vad som hör evighetens rike till.

Det är ingen julromantik. Det är långfredagsrealism. Utan den realismen är julen tom. Utan den blir vår tro på Gud en ljusrädd flykt undan verk-

ligheten. Men med Jesus Kristus i hans pliktuppfyllelse intill döden förbli vi i förbindelse med liv och verklighet även i döden. Insvepta i den barmhärtighet från Gud, som Golgata uppenbarar och varav en avglans röjes i varje hjältedöd under pliktens tvång, kunna vi utan förskräckelse gå dödens hemlighet till mötes och träda inför Ljuset, som en gång skall uppenbara vad som döljer sig av längtan och kamp och kärlek och plikttrohet i ditt och mitt liv.

När vi i dag fira sorgehögtid mitt i julens glädjefest, Herre Frälsare, Guds glädjebud till mänskligheten, kom i dag med Din seger över döden till våra själar och öppna oss din himmel. Amen.

Landshövding Hasselrots tal

Karlskoga stad och bergslag, Örebro län, ja allt Sveriges folk står sörjande vid dessa elva kistor, rymmande stoften av män, som vågat offra sitt liv för att frälsa kamrater, rädda höga värden och begränsa hotande ödeläggelse.

Alla veta vi, att vårt land nu måste spänna sina krafter för att stå väl berett till försvar av landets integritet, för folkets urgamla frihet. Ett högst viktigt led i denna försvarets beredskap har varit och är arbetet vid Björkborns krutbruk. Trots alla försiktighetsmått är arbetet där riskfyllt, och när vådelden utbröt, då visste dessa elva män, vilken fara det innebar att gå till kamp mot elden, men de visste ock vilka stora värden, för vårt lands försvar hart när oersättliga, som av elden hotades. Det var med denna visshet, men ock i fast vilja att bespara landet ödesdiger förlust, som de stannade på sin post eller tillsammans med andra modiga män skyndade att söka begränsa elden. Utan denna insats hade skadan, stor nog som den är, fått mångdubbelt större vidd. I denna kamp offrade de elva sina liv, gåvo dem alltså för fosterlandet. De efterlevande må detta lända till lisa, ty vi sörja med eder män, som gåvo det högsta en man kan ge sitt land, envar sitt eget liv.

Som Konungens befallningshavande i detta län bringar jag dem härför, i djupaste vördnad och beundran, hyllning och tack, försäkrande tillika, att i denna ort skall om deras hjältemodiga dåd vittne bäras från man till man, från släkte till släkte, manande alla att minnas och besinna vad de visste, att högre än livet står plikten mot fäderneslandet. Frid råde över deras minne, bevarat i ära!

Direktör Sohlmans tal

framsagt sedan en delegation av elva representanter för tjänstemän, förmän och arbetare fattat posto var och en vid en stupad kamrats bår

Kära stupade arbetskamrater!

Den tunga plikten tillkommer mig att här bringa Eder alla en sista hyllning och ett sista tack från den industri, i vars tjänst ni nu för alltid slutat edert dagsverke.

Pliktrohet och duglighet ha varit utmärkande drag för allt i edert arbete. Härför åtnjöto ni också i sällsport hög grad kamraters och förmäns aktning och förtroende. Mod och beslutsamhet ha ni alla givit det vackraste beviset på i eder sista fruktlösa kamp mot övermäktiga krafter. På eder post ha ni alla stupat under arbete för fosterlandets försvar.

Edra kamrater inom krutbrukets hela personal stå sörjande och gripna vid edra bårar. Jag bringar eder vårt varma tack för eder trogna vänskap och edert goda kamratskap. Ni efterlämna ett tomrum inom våra kretsar, som svårligen kan fyllas.

På den plats, där ni stupat kommer att uppresas en vård till edert minne. Må denna städse bliva oss en erinran om eder vackra svenskmanna-gärning i farofylld tid.

Tack för edert arbete!

Frid över edert minne!

Överingenjör Otterdahls skriftliga hälsning

uppläst av biskop Runestam

Kära kamrater och medarbetare!

Samma fruktansvärda olyckshändelse, som fällde eder, har bragt mig på sjukbädden, så att jag ej har kunnat visa eder den sista tjänsten. Jag vill dock på detta sätt sända eder mitt innerliga sista tack och farväl. Jag tackar eder alla för vad ni gjort för vårt gemensamma arbete och för mig personligen. Ni ha fallit på er post, ni ha fallit som hjältar. Trots den ohyggliga faran ha ni trängt fram i första linjen för att bekämpa det rasande elementet, till en början till synes utan resultat. Så är dock inte fallet. Vi äro alla övertygade om att edert storartade handlingssätt har räddat höga värden åt vårt kära fosterland, åt vår bygd och åt vår arbetsgivare. Ni ha med säkerhet även räddat många medmänniskors liv. För de anhöriga, som nu stå sörjande omkring dessa hjältar, må detta lända till stor tröst. Minnet av eder skall leva ljust ibland oss alla. Vila i frid, mina kära vänner!

GRAVSÄTTNINGARNA

Aldrig tidigare torde malmklangen från Karlskogas 1500-talstempel kallat samman så många allvarsstämda, djupt sörjande församlingsbor som söndagen den 29 december, då sju av olyckans offer fördes till det sista vilorummet i hembygdens jord. Blågula dukar på halv stång från enskilda och offentliga byggnader erinrade om att de offrat sina liv i samhällets och fosterlandets tjänst och den underton av djup förstämning, som präglade stad och folk, vittnade om att hela bygden deltog i sorgen efter elva osjälviska och dådkraftiga män.

Skogskyrkogårdens rimfrostklädda jättegranar och florbehängda föreningsstandar bildade en imposant bakgrund till de stämningsmättade sorgehögtidligheterna, som inleddes redan på morgonen då Emil Ström bjöds ett sista farväl av anhöriga, släkt och vänner. Under tonerna av Beethovens sorgmarsch bars kistan till graven, där kommerserådet Ragnar Sohlman minde om den bortgångne pionjärens föredömliga livsgärning och plikttrohet samt uttalade ett tack för vad han uträttat. Som dugande arbetsledare, gedigen kamrat och god människa skildrades Emil Ström av representanter för Björkborns arbetsledareklubb, ammunitionsavdelningen i Bofors och Sveriges arbetsledareförbund. Efter kransnedläggning talade till sist pastor H. Fosséus tröstens ord till de närmast sörjande, varvid han utgick från orden: ”Så dog en hjälte.”

Sida vid sida hade gravarna retts åt Karl Bergkvist, Åke Gustavsson,

ÅT MINNET AV DE MÄN SOM
UNDER BERÖMLIG GÄRNING
HÄR GÅVO SINA LIV
VID EXPLOSIONSOLYCKAN
DEN 17 DECEMBER 1940

KARL BERGKVIST
HARRY DAHLSTRÖM
TURE ERIKSSON
ÅKE GUSTAVSSON
HELGE HERLUFSÉN
CHARLES LUNDSTRÖM
IVAN QVARNSTRÖM
KARL-GUSTAV ROOS
UNO STENKVIST
EMIL STRÖM
IVAR WATZ

MANNAMOD PLIKTKÄNSLA SAMHÄLLSANDA
VISADE DESSA MÄN OFREDSÅRET 1940

Minnesstenen vid Björkborn.

Charles Lundström, Karl-Gustav Roos och Ivan Qvarnström i en av kyrkogårdens djupaste dalar, dit kistorna fördes i procession under det Bofors musikkår spelade Carl XV:s sorgmarsch. Vid de öppna grifterna erinrade representanter för Sveriges arbetsledareförbund, Karlskoga arbetarekommun, Björkborns fackförening, Arbetsledareklubben i Björkborn, De förenade förbunden, N.O.V. och Örebro socialistiska ungdomsdistrikt om de bortgångnas insatser på olika områden samt tackade dem för vad de betytt som medlemmar och kamrater. Med några verser ur ps. 594 avslutade pastor Fosséus den högtidliga akten, varefter musikkåren intonerade "Integer vitae".

Helge Herlufsén fick sitt sista vilorum på Karlskoga gamla kyrkogård, där komminister D. Kulläng inledde högtidligheten med bön och bibelläsning. Vid graven tackade å bolagets vägnar ingenjör Th. Örtenblad för gott och plikttroget arbete, varefter representanter för arbetskamrater, Björkborns fackförening, De förenade förbunden och Björkborns arbetsledareklubb framburo ett sista tack och farväl. Slutligen läste komminister Kulläng ps. 331: 1—3 och lyste frid över den blomsterhöljda griften.

Efter en stilla sorgestund i Krematoriets kapell gravsattes samma dag Harry Dahlström å Norra kyrkogården i Örebro. Officiant var prosten Carl Stenbeck, som med utgångspunkt från Joh. 13: 7 erinrade om den bortgångnes uppoffrande pliktuppfyllelse. Vid graven tolkades bolagets tack av överingenjör E. Jullander. Ett tack och en sista hälsning från företagets olika personalgrupper framburos av ingenjör F. Dalén, förman E. Pettersson och krutbruksarbetare K. Josefsson.

Stoftet efter Ivar Watz undergick eldbegängelse i samma kyrkorum, dit kistan mellan leder av officerare och underofficerare från Livregementets grenadjärer inbars av sex av den bortgångnes regementskamrater, medan musikkåren spelade "Preludium i C-moll" av Chopin. I en gripande betraktelse talade regementspastor S. Håkansson om att livet och även döden får sitt stora värde i samma mån som det blir ett liv och en död för andra. Under tonerna av "Pilgrimskören" av Wagner nedsänktes

kistan, varefter överste E. Brandel frambar officerskårens saknad och hyllning och överingenjör E. Jullander tackade för gott arbete och gott kamratskap. På arbetskamraternas vägnar talade ingenjör F. Dalén, för arbetsledarna förman E. Pettersson, för Björkborns fackförening krutbruksarbetare K. Josefsson, för studentkamraterna advokat J. Frenander, för regementets underofficerskår fanjunkare H. E. Norrbäck och för Bofors luftvärn grosshandlare N. Palmborg. Före avslutningspsalmen uppläste officianten ett sista innerligt tack och farväl från överingenjör E. Otterdahl. Kapten Ivar Watz' urna är gravsatt i all stillhet på Norra Nya Kyrkogården i Örebro.

Stoftet efter Uno Stenkvist undergick därefter eldbegängelse i samma kapell, där efter orgelmusik komminister S. Håkansson höll en dödsbetraktelse kring Frälsarens bön "Icke såsom jag vill utan såsom Du vill". Vid båren tolkades bolagets, tjänstemännens, fackföreningens och arbetsledarnas uppskattning och saknad av i den högtidliga akten deltagande representanter. Gravsättningen av urnan skedde å Karlskoga nya kyrkogård tisdagen den 31 december, varvid representanter för ett flertal korporationer bringade den bortgångne en sista hyllning och pastor H. Fosséus höll en gripande betraktelse.

Måndagen den 30 december hyllades i Grängesberg minnet av Ture Eriksson, som vigdes till vila i hembygdens jord. Vid gravsättningen, som ägde rum å Grängesbergs Nya kyrkogård, ägnades den bortgångne och hans livsgärning en varm hyllning av komminister A. Haglund, som därvid utgick från bibelorden "Alla Herrens vägar äro av nåd och trofasthet". Sex bröder till den avlidne sänkte kistan i graven, där representanter för bolaget, förmännen och fackföreningen tackade för pliktroget arbete och gott kamratskap. Till sist lyste officianten frid över griften.

Som ett ytterligare bevis på uppskattningen av de bortgångnas livsgärning och den stora saknaden vid deras bortgång hade till samtliga gravar sänts en myckenhet kransar och blommor.

BLOMSTERHYLLNINGARNA

De bortgångna hade ägnats en rik och vacker blomsterhyllning, både gemensam och personlig. Sålunda anlände kransar från:

Arbetsledare vid Björkborn
Björkborns fackförening
Björkborns handelsförening
Tjänstemännen vid Aktiebolaget Bofors
Aktiebolaget Bofors Nobelkrut
Tjänstemännen vid Aktiebolaget Bofors Nobelkrut
Degerfors kommun
Sprängämnesinspektör G. von Feilitzen
De förenade förbunden
Ingenjör och fru Bo T. Hannerz
Commission Militaire de l'Iran
Karlskoga arbetarekommun
Karlskoga landstormsförening
Karlskoga S.D.U.K.
Karlskoga stad
Kungl. Arméförvaltningens tygdepartement
Kungl. Marinförvaltningen

Kapten och fru O. Lundberg
Nitroglycerin Aktiebolaget
AB Norma Projektilfabrik
Överingenjör och fru E. Otterdahl
Kommerserådet och fru Ragnar Sohlman
Direktör och fru Sverre R:son Sohlman
Styrelsen för Stockholms Superfosfat Fabriks AB
Svenska industritjänstemannaförbundet
Sveriges arbetsledareförbund
Ingenjör och fru Arvid Wahlquist
Ingenjör och fru Fritz Wedel
Kapten och fru T. Wennerström
Disponent och fru Evert Wijkander
Doktor och fru Sven Wingquist
Tjänstemän och arbetare vid Åkers krutbruk

ävensom från anhöriga och från arbetskamrater på olika avdelningar inom företaget och övriga vänner.

TILL
DE TAPPRAS MINNE

En frostvit, stilla, lugn decemberkväll
ett tordön kom Karlskoga stad att skälva,
och över himlavalvets mörka päll
ett eldhavs röda återsken sågs välva.
Se! Björkborn brinner! Skydde oss vår Gud!
Förtvivlans kval så många mödrar ledo
som ivrigt bidade ett väntat bud
från sina kära, som i elden stredo.

Och det blev natt — en sömnlös prövotid
för alla dem, som ovissheten tärde.
Skall morgondagen kanske bringa frid?
Så sporde de, som hoppet ännu närde.
Men hoppet sjönk då sol gick upp i öst
och älskad make alltjämt då var borta.
Vem kunde väl ge dessa kvinnor tröst?
Här kommo alla trösteord till korta.

Snart stod det klart att elva tappra män
mött döden under brukets svarta murar.
De stodo kvar på sina poster än
då projektiler veno uti täta skurar.

De sova tryggt uti sin hembygds jord
de elva männen, som nu nedlagt staven.
Och gripbart vackra klinga än de ord,
som följde deras stoft i graven.
En äreminnes vård skall givas dem
uppå den plats, där de som hjältar dogo,
men ock i hjärtana i alla hem,
för vilka de mot faran tappert drogo.

J. C.

30:

TRYCKT HOS
BRÖDERNA LAGERSTRÖM
BOKTRYCKARE
STOCKHOLM
1941